

**Zeitschrift:** Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)  
**Herausgeber:** Romania (Societat de Students Romontschs)  
**Band:** 70 (1985)  
**Heft:** 25

**Artikel:** Informatica : societad - educaziun  
**Autor:** Risch, Peter  
**DOI:** <https://doi.org/10.5169/seals-881723>

### **Nutzungsbedingungen**

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

### **Conditions d'utilisation**

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

### **Terms of use**

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

**Download PDF:** 01.04.2026

**ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>**

# Informatica

## Societad – educaziun

da Peter Risch

### Informatica e societad

Ei varga strusch in di senza che novas da svilups tecnics admirabels con-  
tunschien nus, dils quals l'informatica ha ina part decisiva. U che uten-  
sils, instruments e maschinas beinenconuschentas survegnan novas ca-  
pacitads cun agid dalla microelectronica ni ch'els vegnan remplazzai da  
sistems cumandai entras computer che lavuran spert, pli precis e per re-  
gla era pli bienmarcau. Mo tgei ei ussa informatica?

La noziun informatica ei aunc fetg «giuvna». Ei setracta d'in neologis-  
sem franzos. El ei vegnius creaus el decuors d'ina campagna dalla re-  
genza per eliminar las expressiuns englesas dil lungatg franzos. L'ex-  
pressiun ha buca giu in cumplein success mo ell'Europa: era els Stadis  
uni dall'America (USA) sesurveschan ins oz dalla noziun «informatics».  
Mo tgei significhescha informatica propi? Ei dat aunc negina definiziun  
unita.

Ina dallas pli gestas secloma

*Informatica ei la teoria/scienza dalla elavuraziun automatica d'infor-  
maziuns.*

Igl instrument principal dall'elavuraziun d'informaziuns ei il compu-  
ter, che ha d'engraziar sia capaciad e spertadad d'elavuraziun als mi-  
croprocessurs. Il microprocessur ei in element integraus en moda con-  
centrada, pia in «chip» (plattetta electronica), sil qual mellis midaders da  
transistur ein pri ensemen. Quels microprocessurs vegnan era duvrai oz  
dapertut nua che problems da direger e reglar ein da sligiar, entschiet  
cun la maschina da lavar el tenercasa tochen tier las lavurs da monta-  
scha automatisadas cumpleinamein ell'industria d'automobils. Cun quei  
eis ei exponiu ed explicau en tgei camps da diever principals l'informa-  
tica sa vegnir partida:

*D'ina vart il diever dil computer sco instrument per elavurar ed accu-  
mular spert grondas quantitats da datas,  
da l'autra vart l'applicaziun da microprocessurs per sligiar problems  
tecnics.*

Dapi circa treis decennis constatein nus in svilup enormamein rasant tier la capaciad e tier la derasaziun da computers. Quei ei d'ina vart la consequenza da novs svilups en l'electronica ed en la teoria da computers, da l'autra vart d'attribuir alla carschen cuntinuada dil basegns per prestaziun da computer en l'economia, l'administraziun ed en la scienza. Aschia dat ei strusch ina domena, nua ch'ins savess seprestar da restar tier las metodos tradiziunalas da fabricar, planisar ed administrar. Era en la perscrutaziun ei il computer daventaus in instrument da lavur che secapescha da sesez per la gronda part dils projects da retscherca.

Aschiprest che nus cartein ch'in svilup tecnic mondi alla fin, surprendan ils informatichers nus cun novs progress e novas pusseivladads d'applicaziun. Aschia influenzescha l'informatica adina dapli nus ella veta da mintga di, savens nunveseivlamein, per exempel tier regulaziuns da traffic ni objects da diever, denton era veseivlamein, per semeglia pertuccont ils bullettins da paga ed el labor medicinal.

Igl ei negin dubi che l'informatica ha contribuì bia a scargar il carstgaun da lavurs monotonas ni schizun prigusas. Semeglientamein incontestaus ei il fatg che biaras lavurs ein vegnidas svaletadas entras il diever dil computer ni schizun cumpletamein reducidas per raziunalisar.

Ella veta quotidiana san biars carstgauns buca tgei pigliar a mauns cun quella nova tecnologia. D'ina vart ein els incantai dallas biaras pusseivladads dalla microelectronica, da l'autra vart han els tema dils effects e dalla dependenza aunc strusch realisada. Tema denton era dallas consequenzas d'ina raziunalisaziun considerabla, nua che process da lavur tradiziunals vegnan savens svaletai ni schizun svaneschan.

Aunc mai ha in svilup tecnologic influenzau ni schizun midau nies mintgadi e nossas professiuns en successiun aschi rapida ed aschi cuzzeivlamein sco l'informatica.

Cun raschun plidein nus oz dalla tiarza revoluziun industriala ch'ei gia en plena activiad. Nus stuein acceptar sia provocaziun e sefatschentar dalla microelectronica e da sia provocaziun e sefatschentar dalla microelectronica e da sias consequenzas socialas. Sche nus lein haver in'atgna opiniun, astgein nus buca semplamein crer allas sinceraziuns dils perscrutaders digl avegnir che profetiseschan a nus ina societad che ha dapli temps liber a disposiziun e cun ault standard da veta e la sligiazion dils problems digl ambient. Denton era ina posiziun hostila envers la tecnica ei in schliet cusseglader per dumignar ils problems ed ils pensums che s'avischinan a nus.

Las revoluziuns industrialas ein caracterisadas d'in svilup nunsmiau dall'economia, havend possibilitau ina enorma producziun da rauba

da consum entras il diever da maschinas. La lavur da sclav d'antruras ei nunnecessaria, essend che adina dapli lavurs vegnan surpridas da maschinas. Entras quei process impurtonts per la civilisaziun occidentala per levgiar la lavur humana entras maschinas ei buca mo lavur corporala, mobein per part era lavur psichica ed intellectuala vegnida surprida dalla tecnica.

L'emprema revoluziun tecnica ei vegnida introducida igl onn 1782 cun l'invenziun dalla macchina a vapor da James Watt. Cun quei fuva ina macchina cun forza dirigibla a disposiziun cura ch'ei fuva, independenta dil liug, cumparegliau cun rodas d'aua e da vent, cun la quala ins saveva far ir mulins, cundrezs da transport, talers e vehichels ed obtener in augment considerabel da produenziun. Suentar ha la tecnica da maschinas levgiar la lavur corporala dil carstgaun e caschunau l'industrialisaziun dalla societad.

La secunda revoluziun industrialia ei vegnida caschunada el decuors dil 19avel tschentaner entras la retschercha dalla electricitad. Cun quella caschun ei in survetsch vegnius sviluppaus che stat a nus oz a disposiziun quasi adina e dapertut cun la lescha da contact e possibilitescha ina enorma capacitad da diever era ella sfera privata: telefon, radio, magnetofon, film, televisiun, differents apparats per il tenercasa etc.

Nus astgein pretender che las invenziuns tecnicas che han midau en moda intensiva nossa veta en l'emprema mesadad dil 20avel tschentaner, hagien era influenzau nossa veta psichica e promoviu fetg nossa cumadeivladad. Nus telefonein savens enstagl sriver brevs, nus tedlein radio ni magnetofon enstagl da far musica sezs ed enstagl da tgirar il contact e sededicar alla discussiun, sedelectein nus davon la televisiun. Quei ei mo entgins exempels d'ina massa d'autras pusseivladads che seporschan.

La tiarza revoluziun industrialia finalmein ha entschiet cun l'invenziun dil transistor – element da construcziun electronic – entras treis scrutaturs americans igl onn 1948. En consequenza d'ina activitad da perscrutaziun intensiva sin quei camp e dalla miniaturisaziun dils transisturs ein finalmein ils microprocessurs, ils schinumnai «chips», vegni igl onn 1971 sin fiera. Recentamein vegnan las plattettas da silicium formadas directamein cun radis electronics dirigi entras computer e portan tochen in milliun elements da midada sin ina surfatscha d'in cm<sup>2</sup>. Grazia a quella miniaturisaziun augmentada tochen il cunfin da quei ch'ins sa far, han ils temps da midada dils transisturs saviu vegnir reduci ad in milliardavel secunda ed ils cuosts da fabricaziun saviu vegnir reduci enormamein. La gronda spertadad e la segirtad dalla elavuraziun da datas sco

era ils cuosts fetg bass da lur elements da construcziun ein decisivs sin igl entir mund per il cuors ch'ei buca da retener dalla microelectronica. Nua che informaziuns ein d'elavurar vegn la microelectronica a sca-tschar las metodos ed ils systems d'entochen ussa, quei tier maschinas, cundrezs ed apparats da mesirar sco en fabricas, menaschis, admini-straziuns ed en la perscrutaziun. Entochen da cheu vegneva l'elavura-ziun da datas e d'informaziuns dirigida grondamein dil carstgaun e da sias habilitads intellectualas. Dacheudenvi vegnan tals pensums surpri-adina dapli da computers realisai bia pli exact, pli spert e senza enzen-nas da stauncladad.

Quei svilupp dalla tecnica ed industria, presentaus ed explicaus cuor-tamein, ei l'«ovra» dil carstgaun. Cun quei ha el provocau, fabricond im-mens biars products industrials, ina reacziun a cadeina che provoche-scha, concurrenzescha e periclitescha el corporalmein, psichicamein ed intellectualmein en ina dimensiun mai enconuschida tochen uss. La «re-voluziun microelectronica» intervegn aschi fermamein en nossa veta sco buc ina dallas revoluziuns industrialas avon e metta il carstgaun cun tutta resca avon la damonda dil senn da sia existenza.

Entas ils progress rasants dall'informatica smanatscha il prighel ch'il carstgaun vegni «computerisau». Quei muntass in carstgaun che calculescha freidamein la carezia cul tgau, mo che senta buca pli ella viva el cor. Quei svilupp sto vegnir impedi.

### **Informatica ed educaziun**

L'influenza enorma che l'informatica ha sin la formaziun e perfecziun para gia oz raschuneivla a biars. Savens resta denton l'idea ch'il svilupp dalla persunalitad, il svilupp digl affon, l'educaziun e socialisaziun hagian da far en sesez pauc ni nuot cun l'informatisaziun. Quella idea ei denton buca gesta. Igl affon sesviluppescha en in ambient real che influenze-scha el directamein e ferm. Per quei vegn la tecnica d'informaziun ad ha-ver ina influenza relevonta sin quei che capeta mintga di en las scolas ed en casa paterna.

Igl affon vegn fetg baul en contact cun la tecnica d'informaziun. La te-levisiun porscha gia ils emprems onns in ambient artificial, al qual igl af-fon s'adattescha, vid il qual el s'endisa e dil qual el sefatschenta. Vitier vegnan ils biars termagls electronics sco la poppa cul magnetofon enda-dens, il giug televisiv ni igl auto da termagl teleguidau. Ils affons d'ozildi

vegnan adina dapli en contact cun la tecnica d'informaziun e quei senza saver capir endretg ils process ed igl andament.

La paletta dils instruments electronics che vegnan ad influenzer igl affon ed il carschiu en lur sedepurtar ella veta quotidiana vegn aunc a vegnir slargada fetg ils proxims onns. La situaziun vegn aunc a sepre-sentar pli engrevegionta e critica, cu il teletext vegn ad esser derasaus alla fin dils onns 80.

Entras quella midada intensiva digl ambient informaziunal vegnan era il svilup dalla persunalitad, la situaziun digl affon culs geniturs, culs fargliuns e culs cumpogns da scola ad esser suttamess ad ina midada. Pli baul fuva igl affon necessitau da prender contact cun autras persunas per anflar informaziuns. Oz eis ei savens pusseivel ch'igl affon sa satisfacer a siu basegns d'informaziun era senza contact persunal. Igl affon empren gia baul la programaziun da siu ambient e daventa aschia part da siu contuorn informaziunal, dil qual el utilisescha las tecnicas, vid las structuradas dil qual el s'endisa ed allas qualas el s'adattescha. Aunc allura exista il prighel cunzun el fatg ch'ins sa buca pli percorscher ed experimentar il connex da process materials pli complex.

Entras il fatg ch'ils affons creschan si en quei contuorn semidau se-differenzieschan els era dallas generaziuns anteriuras en lur opiniun dallas valetas fundamentalas e dalla tenuta fundamentala. Perquei eis ei fetg impurtont che l'instrucziun e la formaziun adempleschien ils duers che seresultan da quei. L'influenza dalla informatica sin quasi tuts ils camps (dalla veta) engrevegia l'educaziun en in dubel senn: d'ina vart pervia dalla midada sperta dil contuorn microelectronic e da l'autra vart pervia dil risguard retardau dall'instrucziun e formaziun partenent quella midada.

Ils carstgauns che vegnan ad haver vegn onns alla proxima sava dil tschentaner, ein gia naschi. Sche nus pretendein dad els ch'els secuntegnien inaga da carschi emancipai, che els ageschien cunscients dalla responsablada e ch'els deien sesentir bein en quella nova societad, lu stuein nus preparar els duront il temps da scolaziun. Ultra da quei stonies sistem d'educaziun ademplir denter auter ils duers suandonts:

*Sviluppar la habilitad da viver en in mund da process che sefan automaticamein.*

*Disponer dallas premissas necessarias per dumignar a moda raschuneivla la massa enorma d'informaziuns.*

## Conclusiuns

Nus vein constatau che l'informatica influenzescha gia fetg ferm nus el mintgadi e ch'il svilup dalla tecnica da datas e d'informaziun ha pér entschiet endretg. L'informatica ha provocau la tiarza revoluziun industriala ed igl ei da spitgar ina midada fundamentala da nossa societad.

Era nies sistem da scola vegn tanguaus fermamein. Nus stuein ponderar danovamein nossa opiniun partenent las valetas fundamentalas e nossa tenuta fundamentala e modificar a moda raschuneivla nies secunteners. Tuts ils tips da scola, dalla scola elementara alla scola professiunala ed all'universitad, ein envidai e provocai d'ademplier la nova incumbensa da scolaziun e formaziun. Als carstgauns giuvenils, specialmein era a quels che gaudan buca ina formaziun pli aulta, eis ei d'intermediar la basa dall'informatica per rabbitschar els aschilunsch ch'els han ina tenuta ch'exprima viv interess e habilitad da criticar il fenomen dall'informatica.

P.S.: Igl autor engrazia cordialmein a professor Isidor Winzap per la translaziun ed evaluaziun linguistica.